

SALO Kisko Metsäkulma aurinkovoimalan hankealueen ar- keologinen inventointi 2024

**Antti Bilund
Timo Sepänmaa**

Tilaaaja: WSP Finland Oy

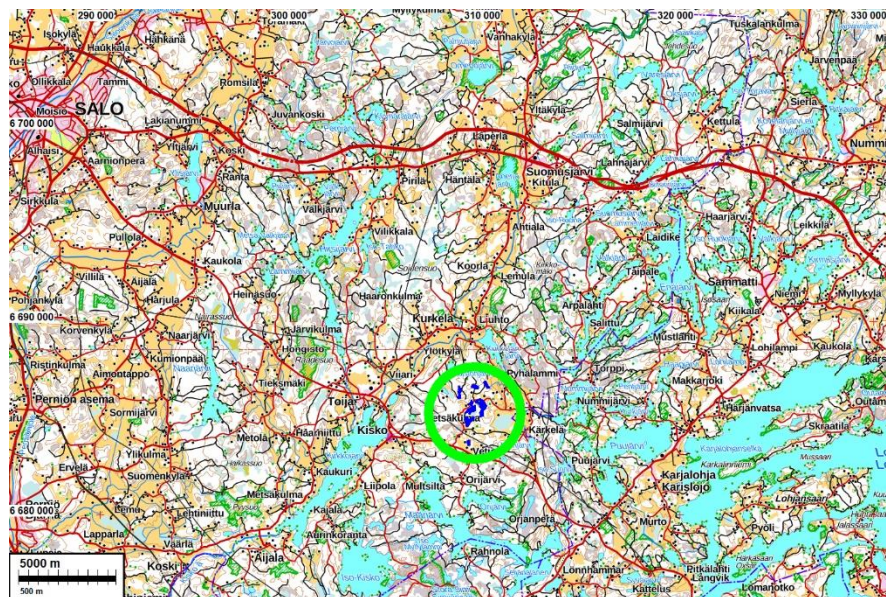
Sisältö

Perustiedot	2
Inventointi	3
Alueen kuvaus	3
Maastotyö	8
Tulos	14
Lähteet	15
Muinaisjäännökset	16
1 Salo Malmikallio	16

Kansikuva: Tyypillistä maastoa ja viljelymaisemaa Kiskon Metsäkulmalla. Historiallinen rajamerkki, inventointikohde 1 Malmikallio, sijaitsee kumpareella, peltolohkojen rajalla kuvan keskellä. Kuvattu kaakkoon. Kuva: Antti Bilund.

Perustiedot

- Alue:** Metsäkulman aurinkovoimalan hankealue Salon kaupungin itäosassa entisen Kiskon kunnan alueella sisältäen aurinkovoimala-alueet (11 kpl, yhteensä 66 ha).
- Tarkoitus:** Selvitetään alueen kaiken ikäiset ja tyyppiset muinaisjäännökset ja muut arkeologisiin perustein suojeltavat kohteet. Selvitetään hankkeen vaikutus muinaisjäännöksiin ja muihin arkeologisiin kulttuuriperintökohteisiin.
- Maastotyö:** 2.5.2024.
- Tilaaja:** WSP Finland Oy.
- Tekijä:** Antti Bilund ja Timo Sepänmaa, Mikroliitti Oy
- Tulos:** Hankealueilla ei ole aiemmin tunnettuja muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia kohteita. Inventoinnissa dokumentoitiin yksi historiallisen ajan rajamerkki, joka on kiinteä muinaisjäännös. Kohde sijaitsee aurinkovoimalan suunnitellun alueen ulkopuolella, mutta vain 20 m päässä sen rajasta. Muita arkeologisia kohteita ei löytenyt.

Hankealueet Salon Kiskon Metsäkulmalla on merkitty tummansinisellä (vihreän ympyrän sisällä).

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 5/2024, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 5/2024. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n palvelimella ja sen varmuuskopioilla.

Inventointi

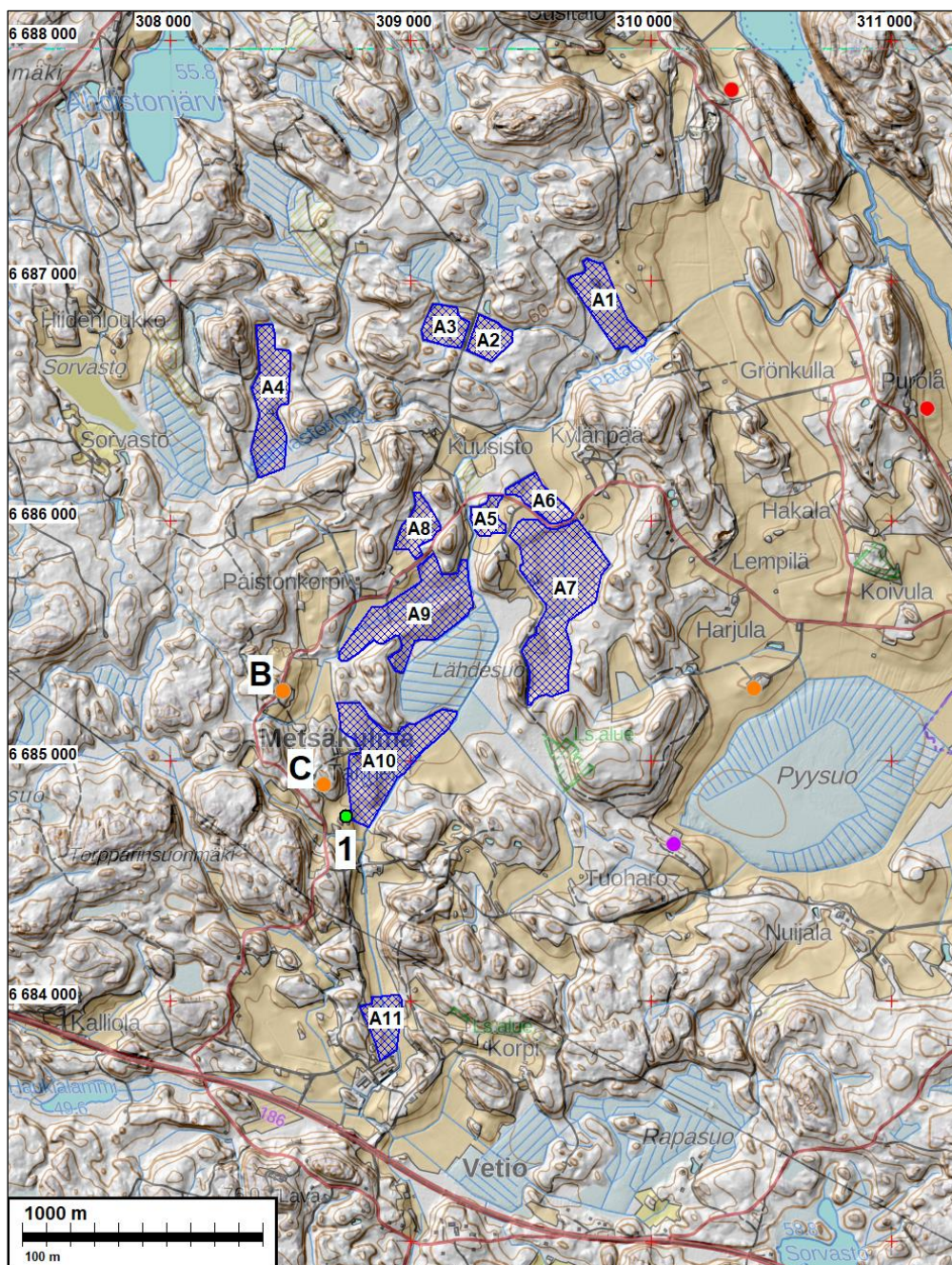
Salon kaupungin kaakkoisosaan, entisen Kiskon kunnan Metsäkulmalle, suunnitellaan aurinkovoiman tuotantoa hankealueelle, joka muodostuu 11 erillisestä osa-alueesta, joille on tässä raportissa annettu tunnukset A1 – A11. Osa-alueet ovat muutamaa pienialaista kalliokumpareita lukuun ottamatta kokonaan viljelykäytössä olevaa peltoa. Hankkeeseen liittyvät sähkönsiirtolinjat inventoidaan erikseen. WSP Finland Oy tilasi Mikrolin Oyj:ltä hankealueisen arkeologisen inventoinnin. Inventoinnin maastotyön tekivät Antti Bilund ja Timo Sepänmaa 2.5.2024 hyvissä olosuhteissa.

Alueen kuvaus

Kiskon kunnassa on suoritettu arkeologinen perusinventointi vuonna 1963 (Hurre 1963) ja sitä täydentävä inventointi vuonna 2003 (Lompolo 2003). Vuoden 1963 inventoinnissa Hurre on selvittänyt kahden jo vuonna 1895 museoon toimitetun kivikautisen kiviesineen löytöpaikat lähellä nyt inventoitavia alueita. Nämä ovat nyt muinaisjäännösrekisterissä löytöpaikkoina nimillä Vähätalo Kisko (mj-tunnus 1000015554, löytö KM 3103:16) noin 200 m länteen osa-alueista A9 ja A10 sekä Tanner (mj-tunnus 1000015555, löytö KM 3103:17) noin 100 m länteen osa-alueesta A10. Molemmista löydöistä on tallella tieto vain sillä tarkkuudella, että tiedetään minkä torpan pellosta ne on 1800-luvulla löydetty. Hurre on tarkastanut löytöpaikkojen ympäristöä vuoden 1963 inventoinnissa, mutta mitään muinaisjäännöksen viittaavaa ei ole löytynyt (Hurre 1963, s. 117). Vuoden 2003 inventoinnissa maastotyö ei ole ulottunut nyt inventoitavien alueiden lähitöille (Lompolo 2003, s. 6). Aiempien tutkimusten perusteella inventoitavilla alueilla ei siis ole tiedossa arkeologisia kohteita.

Maaston korkeustaso inventoitavilla alueilla on välillä 42–60 mmpy (metriä meren pinnan yläpuolella). Meren pinnan ollessa tasolla 60 mmpy inventoitavien alueiden ympäristö on ollut sokkeiloista saaristoa. Kuivan maan osuus kokonaispinta-alasta on jo ollut huomattava, sillä inventoitavat peltoalueet sijaitsevat notkoissa, joiden ympäristössä on laajalti huomattavasti korkeamman maaston. Maankohoamisen jatkuessa sokkeloinen vesialue on supistunut pitkäksi kapeaksi lahdeksi, jonka paikalla nyt on alueen poikki lounaasta koilliseen laskeva Pataoja. Alue on jäänyt sisämaahan meren pinnan laskettua tason 42 mmpy alapuolelle Pataojan laaksossa alueen koillisreunalla. Kivikautisen rantasidonnaisten pyyntiasutuksen muinaisjäännösten esiintyminen alueella on mahdollista, sillä Suomusjärven kulttuurin varhaismesoliittiset asuinpaikat 10–15 km alueelta pohjoiseen ovat korkeustasoilla 50–65 mmpy. Toisaalta lähempänä olevat kivikautiset asuinpaikat mesoliittisen ajan lopulta ja neoliittiselta ajalta alueen koillispuolella Kärkelänjoen laaksossa ja sieltä vesireittiä alaspäin alueen pohjoispuolitse kiertäen Kurkelänjoen laaksossa ja lännessä Kiskon Kirkkojärven ympäristössä ovat jonkin verran alemmilla korkeustasoilla, noin 35–50 mmpy. Sekä Suomusjärvellä että näillä alueilla kivikautiset rantasidonnaiset asuinpaikat ovat asuttuna ollessaan sijainneet yleensä pitkien, kauas sisämaahan työntyvien lahtien rannoilla. Nyt inventoitavalla alueella mahdollisesti sijainneet rantasidonnaiset asuinpaikat olisivat rannalla ollessaan sijainneet ympäristöä laajemmin tarkastellen jonkin verran erilaisessa ympäristössä, lähinnä sisäsaaristossa. Tällä saattaa olla vaikutusta asuinpaikkojen esiintymiseen, mutta periaatteessa rantasidonnaisten asuinpaikkojen löytyminen alueelta on selvästi mahdollista.

Alueen jäätyä maankohoamisen vuoksi sisämaahan jo melko varhain kivikaudella ei myöhemmän kivikauden rantasidonnaisten muinaisjäännösten eikä myöskään yleensä lähellä rantoja olevien rannikon pronssikautisten tai sisämaan varhaismetallikautisten muinaisjäännösten löytyminen alueelta ole todennäköistä. Poikkeuksena ovat nuorakeraamisen kulttuurin muinaisjäännökset, joita esiintyy yleisesti sisämaassa kaukana suuremmista vesistöistä.

Hankealueen osa-alueet Kiskon Metsäkylällä on merkitty karttaan tummansinisellä rasterilla (A1 – A11, tunnukset vain tätä raporttia varten). Karttaan on merkitty myös lähialueella olevat aiemmin tunnetut arkeologiset kohteet muinaisjäännösrekisterin kartan mukaisesti:

Punaisella pallolla merkityt ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä, molemmat kivikautisia asuinpaikkoja.

Violetilla pallolla merkitty kohde on mahdollinen muinaisjäännös. Paikalla on historialliselle ajalle ajoitettuja kuoppajäänteitä, joiden luonne on epäselvä.

Oranssilla pallolla merkityt kohteet ovat löytöpaikkoja. Kaikki kolme kartalla näkyvää kohdetta ovat kivikautisten kiviesineiden löytöpaikkoja. Näistä lähellä inventoitavia alueita ovat:

B: Vähätalo Kisko, kivikautisen kiviesineen (KM 3103:16) löytöpaikka (1000015554), löytöpaikka (ei rauhoitettu)

C: Tanner, kivikautisen kiviesineen (KM 3103:17) löytöpaikka (1000015555), löytöpaikka (ei rauhoitettu).

Inventoinnissa keväällä 2024 dokumentoitu rajamerkki on merkitty vihreällä pallolla:

1: Malmkallio, historiallinen rajamerkki (uusi kohde), kiinteä muinaisjäännös (sm).

Metsäkylällä ympäristö on varsin sopivaa sisämaan nuorakeraamisille asuinpaikoille, joiden sijoittuminen maastossa viittaa monipuolisempiin elinkeinoin kuin muissa kivikauden vaiheissa. Maaperä inventoitavilla alueilla vaihtelee soraisesta hiekkamoreenista ylempänä notkojen rinteil-

lä savikkoon notkojen pohjilla. Paikoin alueella on myös helposti muokattavaa vähäkivistä hietamaata. Alueella on runsaasti puroja ja niiden varsilla helposti niityiksi tai laidunmaaksi raivattavissa olevia alueita. Alueella on myös selviä viitteitä nuorakeraamisen kulttuurin asutukseen, sillä edellä mainittu Vähätalon maalta löytynyt kiviesine on nelisivuinen oikokirves, joka on tyypillinen nuorakeraamiseen kulttuuriin kuuluva esinemuoto. Useita muita nuorakeraamisen kulttuurin esineitä on löytynyt muutamien kilometrien säteeltä, muun muassa pohjoisesta Ylötkylästä.

Rautakautisen maanviljelysasutuksen kannalta lähialue on ollut syrjäistä takamaata. Lähiseudulla ei ole rautakautiseen viljelyasutukseen viittaavia muinaisjäännöksiä tai esinelöytöjä. Kaikki lähimmät kylät, Kiskon Kirkonkylä lännessä, Ylötkylä pohjoisessa ja Jyly kaakossa ovat kuitenkin syntyneet jo keskiajalla, sillä ne ovat olleet vankasti asuttuja jo uuden ajan alussa 1500-luvulla (SAY, s. 82, 85, 88). Historiallisen ajan ensimmäisillä vuosisadoilla inventoitavat alueet ovat olleet pääasiassa Ylötkylän ja pienemmältä osin Jylyn ja Kirkonkylän asumatonta metsämaata, jolla saattaa esiintyä elinkeinoin liittyviä muinaisjäännöksiä.

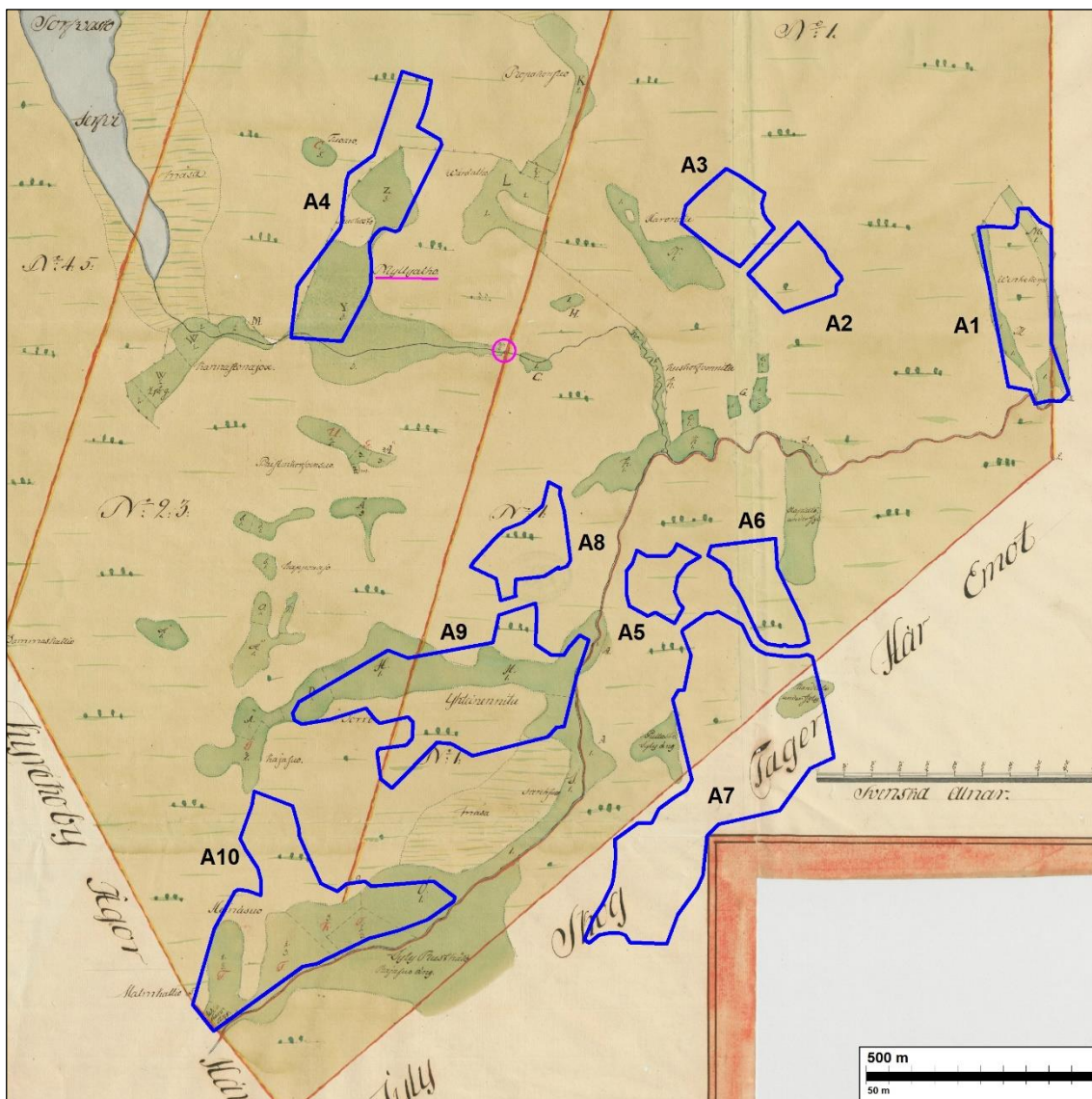
Oman erikoispiirteensä seudun muuten tavalliseen maaseutumaiseen asutukseen ovat tuoneet Orijärven kuparikaivos ja Kärkelän kuparisulatto sekä niiden ympärille muodostuneet yhdyskunnat. Orijärven kaivos, joka oli toiminnassa vuodesta 1758 1900-luvulle asti, sijaitsi eteläisimmästä inventoitavasta osa-alueesta A11 noin puolitoista kilometriä etelään. Orijärven kaivoksen malmia jalostanut Kärkelän kuparisulatto oli toiminnassa vuosina 1766–1882. Sulatto ja sen ympärille muodostunut ruukkiyhdyskunta sijaitsivat inventoitavilta alueilta noin kaksi kilometriä itään. Näiden toimintaan liittyviä arkeologisia kohteita ei ole tiedossa hankealueen läheisyydessä. Niin sanottuun Kuninkaan kartastoon 1700-luvun lopulta (Alanen & Kepsu 1989, s. 82) on merkitty polku, joka johtaa Kärkelän ruukilta Metsäkulman kautta länteen yhtyen siellä Metsäkulman eteläpuolitse Vetion kautta kulkevaan suurempaan tiehen, joka menee Kiskon kirkolle. Topografian esitys Kuninkaan kartastossa poikkeaa Metsäkulman seudulla niin paljon todellisesta, että polun kulkua mastossa ei voi määrittää kovinkaan tarkasti.

Ennen maastotöitä tarkasteltiin alueen vanhoja karttoja ja Maanmittauslaitoksen tarkasta, niin sanotusta 5p-laserkeilausaineistosta tehtyä maastomallia eli rinnevarjostetta. Näistä tarkastettiin, sijoittuuko alueelle niissä näkyviä arkeologisesti mahdollisesti mielenkiintoisia ilmiöitä tai kohteita. Koska kaikki hankealueen kaikki osa-alueet ovat viljelyksessä olevilla pelloilla, ei niillä ole sellaisia mahdollisesti muinaisjäännöksiä osoittavia korkeuseroja, jotka näkyisivät rinnevarjosteissa. Aivan peltojen reunojen lähellä on kuitenkin muutamia siinä näkyviä ilmiöitä, joita käsitellään luvussa "Maastotyö".

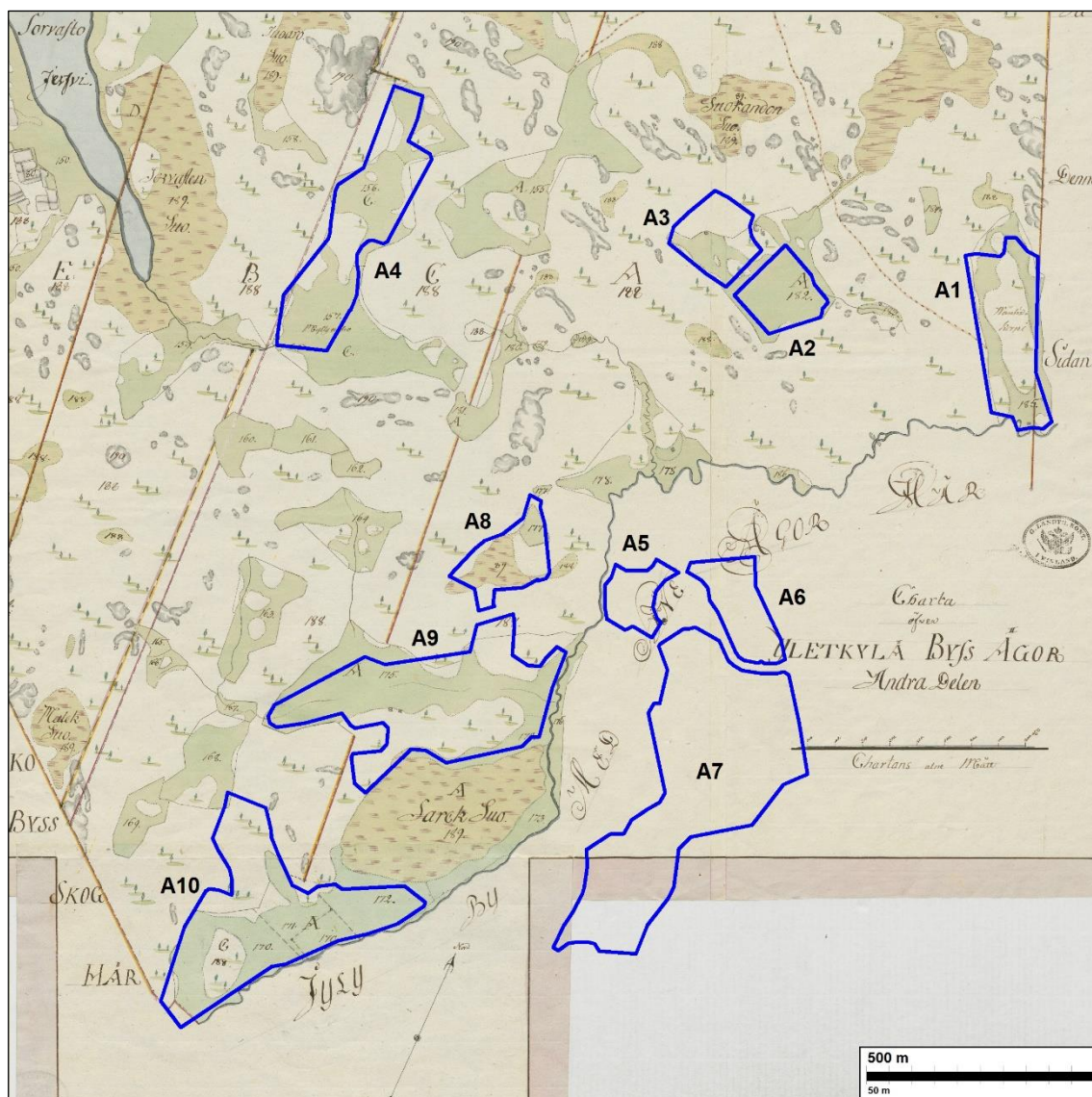
Hankealueen osalta vanhimmat tarkasti asemoitavissa olevat suurimittakaavaiset kartat ovat isojakokarttoja 1700-luvun lopulta. Osa-alueet A1 – A4 ja A8 – A10 sijaitsevat Ylötkylän maalla, josta on isojakokartat 1700-luvun lopulta (Hammar 1768) ja 1800-luvun alusta (Fattenborg 1801). Vastaavat isojakokartat osa-alueiden A5 – A7 osalta ovat Jylyn kylästä (Fattenborg 1768) ja osa-alueen A11 osalta Kiskon Kirkonkylästä (Fattenborg 1770). Näissä kartoissa osa-alueilla tai niiden läheisyydessä ei ole asutusta eikä pelloja. Alue on metsämaata, jossa on joitakin pieniä niittyjä puronotkoissa. Kartalle on merkitty mylly puroon Ylötkylän maalle. Tätä käsitellään luvussa "Maastotyö" osa-alueen A4 yhteydessä. Yksi 1700-luvun isojakokarttoihin merkitty kylien rajapiste osuu inventoitavien alueiden lähelle. Se sijaitsee aivan osa-alueen A10 rajan ulkopuolella, mutta vain noin 20 m päässä siitä. Rajamerkki on inventointikohteena [1 Malmkallio](#).

Uudemmissa kartoissa tarkastettiin Kiskon pitäjänkartta (Pitäjänkartta 1844), Senaatin kartasto (1872) ja vanhemmat peruskartat (2034 04 Kisko vuosilta 1964, 1981 ja 1991). Pitäjänkartta on sisällöltään pienennetty kopio edellä mainituista isojakokartoista. Siinä ei ole asutusta tai pelloja

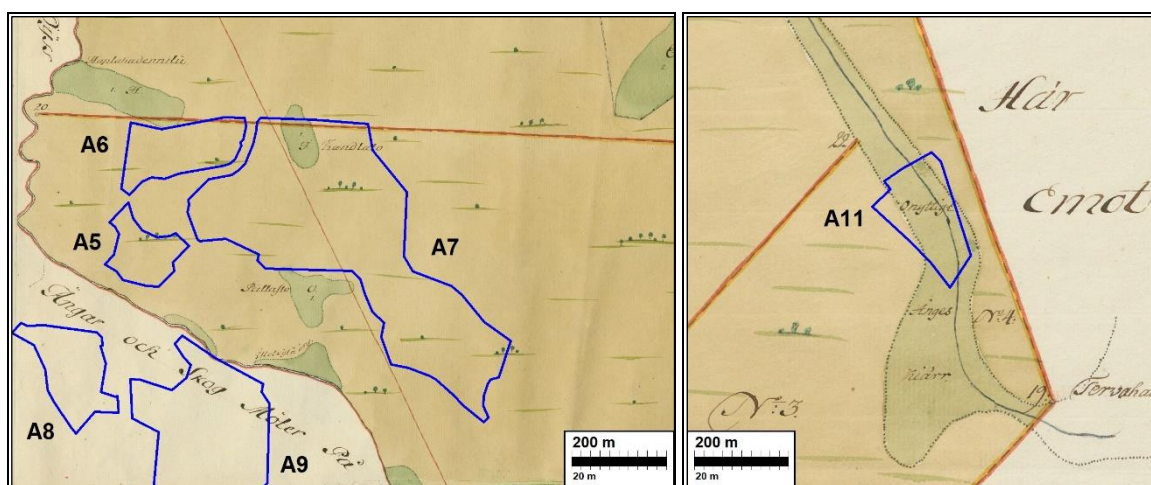
inventoitavilla alueilla tai niiden läheisyydessä. Senaatin kartastossa Metsäkulmalla on jo runsaasti torppia ja niiden ympäristössä pieniä peltotilkkuja. Inventoitavien alueiden lähellä torppia tai muita pieniä asumuksia on merkitty nykyisten Kylänpään, Pullaston, Isotalon, Vähätalon, Tannerin ja Rantanen tienoille ja useita eteläisimmän osa-alueen (A11) eteläpuolelle Vetioon. Alueen nykyinen asutus on siis syntynyt pääasiassa 1800-luvun torppariasutuksen pohjalta. Inventoitavilla alueilla ja niiden läheisyydessä ei näissä vanhoissa kartoissa ole merkintöjä, jotka voisivat viitata muinaisjäänneksi.

Inventoitavat alueet on rajattu sinisellä viivalla Ylökyllän vuoden 1768 isojakokartalla (Hammar 1768). Vasemmalla ylhäällä näkyy nykyisin lähes kokonaan kuivattu Sorvastonjärvi. Alhaalta oikealle ylös virtaa Pataoja. Joen ja purojen rannoilla on vihreällä merkittyjä niittyjä. Tässä kartassa Ylökyllän maaksi on merkitty myös kaistale metsämaata joen kaakkoispuolella, joten kaikki osa-alueet A1 – A10 ovat ainakin osittain kartalla. Myöhemmin joki on ollut kylien rajana, ja joen kaakkoispuoli on kuulunut Jylyyn. Vasemmalla ylhäällä on osa-alueella A4 olevan niityn nimeksi merkitty "Myllyälho" (alleiviivattu sinipunaisella). Sana mylly nimessä viittaa todennäköisesti Sorvastonjärvestä laskevassa purossa (nykyiseltä nimeltään Kannastonoja) olleeseen myllyyn. Mylly on ilmeisesti merkitty tälle vuoden 1768 kartalle. Puron kohdalle on piirretty tumma täplä, joka kuitenkin on jäänyt suurimmalta osin päälle ruskealla piirretyn tilan rajan alle. Vieressä on himmeä merkintä "qv" ilmeisesti lyhennys sanasta "qvarn". Mihinkään uudempaan karttaan ei ole merkitty myllyä Kannastonojaan.

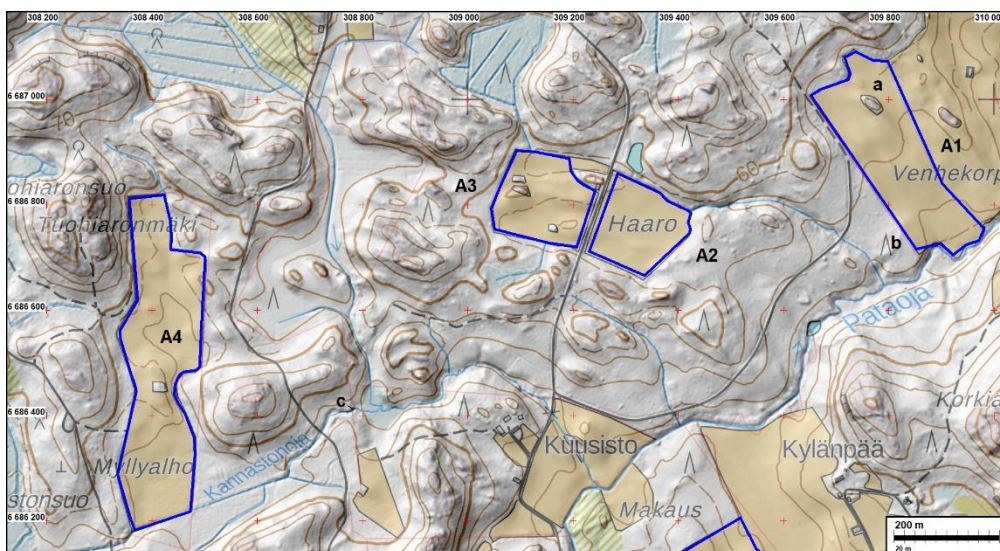
Inventoitavat alueet (osa-alueet A1 – A4 ja A8 – A10) on rajattu sinisellä viivalla Ylötkylän vuoden 1801 isojakokartalla (Fattenborg 1801). Vasemmalla ylhäällä näkyy nykyisin lähes kokonaan kuivattu Sorvas-tontjärvi. Alhaalta oikealle ylös virtaa Pataoja, joka on Ylötkylän ja Jylyn rajana.

Vasemmalla: Inventoitavat alueet (osa-alueet A5 – A7) on rajattu sinisellä viivalla Jylyn vuoden 1768 isojakokartalla (Fattenborg 1768). Pohjoinen on kartassa vasemmalla. **Oikealla:** Inventoitavat alueet (osa-alue A11) on rajattu sinisellä viivalla Kirkonkylän vuoden 1770 isojakokartalla (Fattenborg 1770).

Maastotyö

Kaikki hankealueen osa-alueet ovat viljelykäytössä olevaa peltoa, joten havaintomahdollisuudet maastotöiden aikaan vaihtelivat sen mukaan, olivatko pellot nurmella, sängellä vai muokattuina. Kaikki osa-alueet tarkastettiin havaintomahdollisuuksien mukaan painottaen tarkastelua topografian ja maaperän perusteella muinaisjäännösten, erityisesti asuinpaikkojen kannalta suotuisille kohdille. Tässä suhteessa parhaille paikoille tehtiin joitakin koekuoppia ja kairauksia siellä, missä pellon pinta oli kokonaan kasvillisuuden peitossa. Seuraavassa esitetään havainnot osa-alueittain.

Osa-alueet A1 – A4 rajattuna sinisellä viivalla peruskarttapohjalla, johon on lisätty rinnevarjoste ja nykyiset kiinteistörajat (himmeä punainen viiva). Kirjaimilla a – c merkittyihin paikkoihin viitataan tekstissä.

Vasemmalla: Osa-aluetta A1 kuvattuna sen pohjoisosassa olevan kalliokumppareen (kartassa a) eteläpuolelta loivaa rinnettä alas Pataojan laaksoon. Kuvattu eteläkaakkoon. Kuva: Timo Sepänmaa. **Oikealla:** Osa-alueen A1 lounaiskulman lähellä on rinteessä topografialtaan ja maaperänsä (hietaa-hiekkaa) osalta asuinpaikaksi sopiva kumpare (kartassa b), joka jatkuu hakkuualueelle pellon reunasta länteen. Havaintomahdollisuudet olivat hyvät pellolla harvan kasvillisuuden ja hakkuualueella laikutuksen vuoksi. Mitään muinaisjäännöksiä ei kuitenkaan löytynyt. Kuvattu pohjoiseen. Kuva: Antti Bilund.

Osa-alue A1 on loivasti kaakkoon viettävällä rinteellä. Alueen kaakkoispää rajautuu Pataojaan notkon pohjalla. Maaperä on vähäkivistä moreenia, jossa pääaines on hietaa, paikoin hiekkaisempaa ja alhaalla notkossa savipitoista. Alueen pohjoisosassa on kalliokumppare (kartassa a), josta alueen pituussuunnassa eteläkaakkoon suuntautuu ympäristöään vähän korkeampi ja hiekkaisempi harjanne. Toinen samanlainen harjanne tai kumpare on lähellä osa-alueen lou-

naiskulmaa (kartassa b). Erityisesti nämä maastonkohdat ovat rantasidonnoisille asuinpaikoille sopivia. Pelto oli kasvillisuuden peitossa, mutta tämä oli monin paikoin aukollista. Havaintomahdollisuudet olivat siten kohtalaiset. Mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa ei havaittu. Osa-alueen pohjoispään kalliokumpareella (kartassa a) on joitakin kivikasaumia, joissa on pellolta kerättyjä ja saarekkeeseen ajettuja pienehköjä kiviä.

Vasemmalla: Osa-alue A2 on hyvin tasaista hietasavipeltoa. Taustalla näkyy tie, joka erottaa osa-alueet A2 ja A3 Kuvattu länteen. **Oikealla:** Osa-alue 3 on samanlaista peltoa kuin osa-alue 2, mutta pellolla on joitakin matalia kumpareita. Timo Sepänmaa kaivaa koekuoppaa kumpareelle. Kuvattu lounaaseen. Kuvat: Antti Bilund.

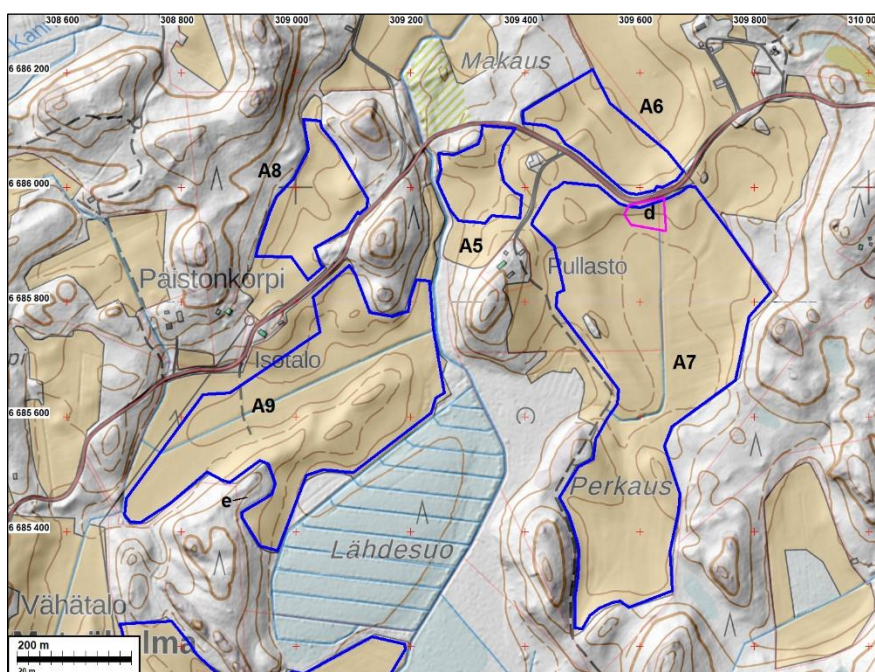
Vain pellon poikki kulkevan tien erottamat osa-alueet A2 ja A3 ovat varsin tasaista maastoa. Vain osa-alueella A3 on joitakin ympäristöstään vähän kohoavia kumpareita ja harjanteita. Maaperä on hietamoreenia, joka varsinkin osa-alueen A2 puolella vaikuttaa lähes kivettömältä ja hienoinespitoiselta. Vähäisten korkeuserojen vuoksi alue ei ole rantasidonnoisille muinaisjäännöksille sopivaa, mutta länsiosan kumpareet sopisivat ehkä nuorakeraamisiksi asuinpaikoiksi. Pellot olivat kokonaan tiiviin nurmen peitossa, joten havaintomahdollisuudet olivat huonot. Mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa ei löytynyt.

Vasemmalla: Osa-alue A4 on maastoltaan varsin tasaista. Lähinnä reunoilla on korkeampia kohtia, mutta keskellä on tasaista suoperäistä maata. Kuvattu alueen keskiosan ainoalta kallioiselta kumpareelta pohjoiseen. **Oikealla:** Alueen eteläosan pelto on tasaista suopeltoa. Kuvattu etelään. Kuvat: Timo Sepänmaa.

Osa-alue A4 on varsin tasaista maastoa, jonka reunoilla on korkeampia kohtia. Pohjoisosan keskellä ja eteläpäässä on tasaista suoperäistä maata. Alueen keskellä on pieni kalliokumpare. Suon pinnan yläpuolella olevilla alueilla maaperä on rantasidonnoisille asuinpaikoille sopivaa hietahiekkamoreenia, mutta mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa näitä alueita tarkastettaessa ei havaittu. Pelto oli muokattuna, joten havaintomahdollisuudet olivat hyvät.

Osa-alueella 4 on jo vanhimmassa vuoden 1768 isojakokartassa niitty, jonka nimenä on Myllyalho. Koska paikka on kaukana asutuksesta, metsien keskellä ja varsin tasaisella alueella, sana mylly nimessä viittaa todennäköisesti vesimyllyyn, eikä tuulimyllyyn, jonka paikka olisi voitu tuuliolosuhteiden estämättä valita asutuksen ja viljelysten läheltä. Kyseiseen isojakokarttaan onkin merkitty mylly Sorvastonjärvestä laskevaan puroon (nykyisin Kannastonoja) runsaat 300 m itään hankealueen eteläpäästä. Osa-alueen 4 eteläpäästä sivuavan Kannastonon maastoa tarkastettaessa todettiin, että ainoa myllynpaikaksi sopiva kohta sen varrella on noin 300 m osa-alueesta 4 itään (N 6686410 E 308780, kartalla c). Mahdolliset myllyn jäännökset paikalla ovat tuhoutu-neet Kannastonon perkauksen vuoksi. Paikalla oleva kalliokynnys on louhittu matalammaksi, ja kivet ja maa kasattu korkeiksi valleiksi kanavan reunoille. Sijainti poikkeaa melko paljon isojakokarttaan merkitystä (muuten monien kohteiden sijainnin osalta paikkansa pitävän asemoinnin mukaan N 6686340 E 308810). Ilmeisesti Myllyalhon nimi liittyy tällä paikalla olleeseen myllyyn, eikä osa-alueella 4 ole ollut myllyä, johon voisi liittyä muinaisjäännöksiä.

Osa-alueet A5 – A9 rajattuna sinisellä viivalla peruskarttapohjalla, johon on lisätty rinnevarjoste ja nykyiset kiinteistörajat (himmeä punainen viiva). Kirjaimilla d ja e merkittyihin paikkoihin viitataan tekstissä.

osa-alueet A5 ja A6 sekä osa-alueen A7 pohjoislaita sijaitsevat Pyysuontien varrella olevilla pelloilla. Alueen maastoa hallitsevat kapeat itäkoillisesta länsilounaaseen suuntautuvat harjanteet, joilla maaperä on hiekkaista ja varsinkin harjanteiden lakiosissa soransekasta moreenia. Yksi harjanne kulkee osa-alueen A6 keskiosan poikki osa-alueen A5 itäosaan. Toisella harjanteella on idässä Pyysuontie osa-alueiden A6 ja A7 välissä, ja lännessä harjanne jatkuu Pullaston talon suuntaan. Harjanteet lienevät geologisessa mielessä reunamoreenimuodostumia. Alavammat alueet harjanteiden välissä ovat tasaisia, ja maaperä on savista. Pintakerroksessa on sekoittuneena orgaanista ainesta (suoturvetta ja mutaa), mutta ojaleikkauksissa on syvemmällä puhdasta savea.

Osa-alueilla A5 ja A6 harjanteiden rinteet ja kumpareet ovat sopivaa asuinpaikkamaastoa. Pellot olivat inventoinnin aikana sängellä, ja havaintomahdollisuudet olivat kohtalaiset. Mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa ei löytynyt.

Vasemmalla: Osa-alueen A5 loivasti kumpuilevaa peltoa. Vasemmalla näkyy Pyysuontie ja sen takana osa-alue A6. Kuvattu itään. **Oikealla:** Harjanteen rinnettä osa-alueen A6 kaakkoiskulmassa. Oikealla on harjanteen laella Pyysuontie ja sen takana osa-alue A7. Kuvattu koilliseen. Kuvat: Timo Sepänmaa.

Osa-alueen A7 pohjoisosassa, jossa pelto oli myös sängellä, havaintomahdollisuudet olivat kohdalliset. Aivan alueen pohjoisreunalla, Pyysuontieltä alavalle suopellolle laskevassa rinteessä havaittiin pellossa kuonaa suurina, nyrkin kokoisina paloina noin 50 m läpimittaisella alueella (kartalla d, kuonan esiintymisalue rajattu sinipunaisella viivalla). Kuona on lasimaista ja sinertävää. Se vaikuttaa tämän koostumuksensa perusteella masuunikuonalta. Esiintymisalue on laaja, mahdollisesti havaittua laajempikin, sillä esiintymä rajoittuu idässä nurmella olevaan peltolohkoon ja muillakin suunnilla tiheämmän kasvillisuuden peittämään peltoon. Kuonakeskittymää tai muitakaan merkittäviä tiheysvaihteluita kuonan esiintymisessä ei havaittu. Kuonan laadun ja esiintymistiheyden perusteella kyseessä on todennäköisesti pellolle maanparannusaineeksi ajettu kuona, eikä paikalla ole muinaisjäännöstä, johon kuona liittyisi. On mahdollista, että kuonaa on tuotu paikalle parin kilometrin päästä Kärkelän ruukista. Havaintojen perusteella paikalla ei ole muinaisjäännöstä, johon kuona liittyisi.

Osa-alueen A7 itä- ja eteläosa ovat suurelta osin alavaa suopeltoa. Reunoilla metsäisten rinteiden alaosissa ja kumpareilla on kuivaa maata, osittain moreenia, osittain kalliopaljastumia. Peltokasvoi näillä alueilla nurmea, joten havaintomahdollisuudet olivat huonot. Mitään muinaisjäännöksiin viittaavaa ei löytynyt.

Vasemmalla: Osa-alueen A7 pohjoisreunaa kuvattuna suopellolta pohjoiseen harjanteelle, jonka laella on Pyysuontie (valkean auton kohdalla). Pellolta ojan päästä harjanteelle tien laitaan ja vasemmalle kuvan laitaan asti löytyi tasaisesti kuonaa, todennäköisesti masuunikuonaa peltoon levitettynä (kartalla d). Kuva: Timo Sepänmaa. **Oikealla:** Osa-alueen A7 eteläosassa pelto oli nurmella. Kuvattu osa-alueen eteläpäästä pohjoiseen. Kuva: Antti Bilund.

Osa-alueet A8 ja A9 ovat maastoltaan samanlaisia kuin osa-alueet A5 ja A6. Osa-alueen A8 kaakkoislaita ja osa-alueen A9 luoteislaita ovat moreeniharjanteella, jota pitkin Pyysuontie kulkee. Toinen harjanne muodostaa suurimman osan osa-alueen A9 kaakkoislaidasta. Osa-alueen A8 luoteisreuna ja osa-alueen A9 keskiosa ovat tasaiselle, soistuneelle notkonpohjalle raivattua peltoa. Alueen pellot olivat inventoinnin aikaan sängellä, mutta vaihtelevan vahvan rikkakasvuston peitossa, joten havaintomahdollisuudet olivat heikohkot. Muinaisjäännöksiä ei löytynyt.

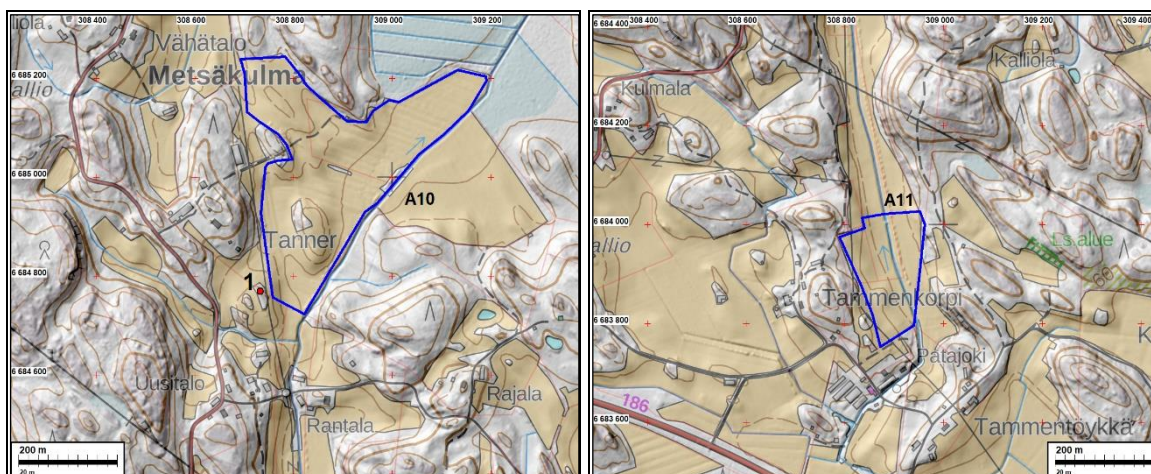

Vasemmalla: Osa-alueen A8 peltoa kuvattuna Pyysuontieltä pohjoiseen. **Oikealla:** Osa-alueen A9 kuvattuna sen itäosasta lounaaseen. Kuvat: Timo Sepänmaa.

Vasemmalla: Osa-alueen A9 kaakkoisreunan moreeniharjanne kuvattuna alueen lounaispään rajautuvasta metsäniemekkeestä. Oikealla harjanteen rinne laskee Lähdesuon metsäalueelle. Kuvattu koilliseen. **Oikealla:** Osa-alueen A9 lounaispään rajautuvasta metsäniemekkeestä osa-alueen rajan ulkopuolella oleva kellarikuoppa (kartalla e). Taustalla oleva pelto on osa-alueen A9 lounaisin kulmaus. Kuvattu lounaaseen. Kuvat: Timo Sepänmaa.

Osa-alueen A9 lounaisreunalla on alueeseen rajautuva metsäniemeke. Niemekkeessä on rinnevarjosteessa näkyvä kuoppa (N 6685460 E 308915, kartalla e). Sen todettiin olevan kellarikuoppa, mitoiltaan noin 3 m x 2 m ja 1,5 m syvä. Kuopan lähellä on kasattuna joitakin lohkokiviä. Niemekkeessä on myös rinnevarjosteessa näkyvä pieni hiekkakuoppa ja kivikasaumia, jotka ovat pellolta raivattuja kiviä. Vanhin vanhoissa kartoissa näkyvä asutus lähiseudulla on Senaatin kartastossa (1872) nykyisen Isotalon paikalle merkitty torppa noin 300 m paikalta pohjoiseen. Niemekkeessä olevat ihmistoiminnan jäljet liittyvät aikaisintaan 1800-luvulla syntyneeseen torppariasutukseen, eikä niitä siten ole syytä pitää rauhoitettuina arkeologisina kohteina.

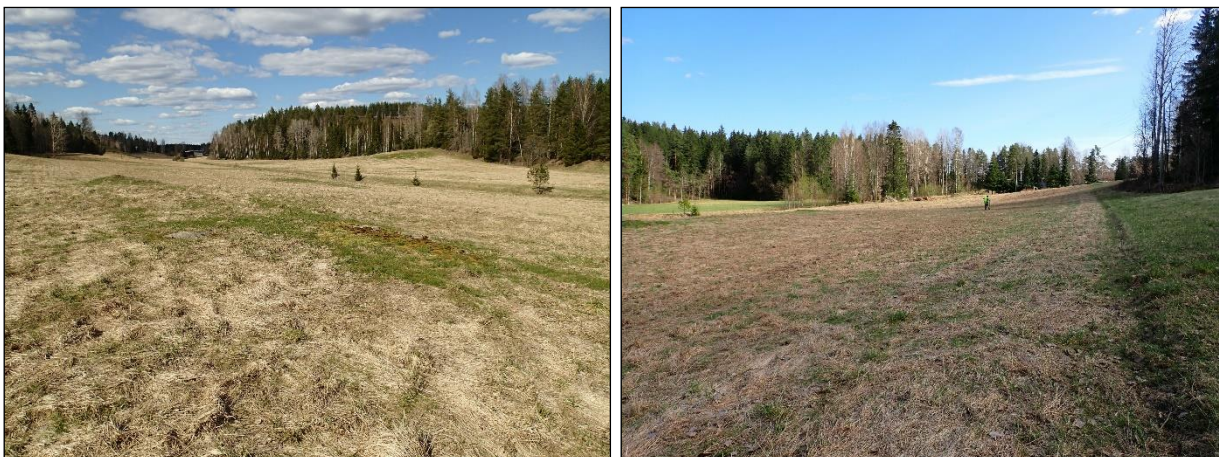

Vasemmalla: Osa-alue A10 rajattuna sinisellä viivalla peruskarttapohjalla, johon on lisätty rinnevarjoste ja nykyiset kiinteistörajat (himmeä punainen viiva). Punaisella pallolla ja numerolla 1 on merkitty osa-alueen ulkopuolella, mutta sen rajan lähellä oleva historiallinen rajamerkki, inventointikohde [1 Malmkallio](#), joka on kiinteä muinaisjäänös. **Oikealla:** Osa-alue A11 rajattuna sinisellä viivalla peruskarttapohjalla, johon on lisätty rinnevarjoste ja nykyiset kiinteistörajat (himmeä punainen viiva).

Osa-alue A10 on länsiosaltaan kumpareikkoista maastoa. Maaperä on moreenia, ja joidenkin kumpareiden korkeimmilla kohdilla kalliokin on näkyvissä. Alue rajoittuu koko pituudeltaan kaa-kossa Pataojaan. Alueen koillisosa on tasaista suopohjaista peltoa Pataojan varrella. Kaikki osa-alueen pellot olivat inventoinnin aikana nurmella, joten havaintomahdollisuudet olivat huonot. Mitään muinaisjäänöksiin viittaavaa ei havaittu osa-alueen rajojen sisällä. Osa-alueen ulkopuolella, noin 20 m päässä sen lounaiskulmasta, on historiallinen rajamerkki, joka on kiinteä muinaisjäänös. Se on käsitelty inventointikohteena [1 Malmkallio](#).

Vasemmalla: Osa-alueen A10 kumpuilevaa keskiosaa kuvattuna sen länsilaidalta itäkoilliseen. Taustalla näkyy Pataojan laakson tasaista pohjaa, johon osa-alueen koilliskulmaulottuu. Kuvattu itäkoilliseen. Kuva: Timo Sepänmaa. **Oikealla:** Osa-alueen A10 eteläosan peltomaisemaa. Pataoja on kumpareen takana metsän reunassa. Kuvattu koilliseen. Kuva: Antti Bilund.

Vasemmalla: Osa-alue A11 kuvassa lähes kokonaan kuvattuna lounaiskulman läheltä pohjoiseen. Pataoja näkyy notkon pohjalla. Pienet puut uoman reunalla osoittavat sen reittiä. Kuva: Timo Sepänmaa. **Oikealla:** Osa-alueen A11 lounaiskulma kuvan oikeassa reunassa nousee muuta aluetta vähän ylemmäs. Kuvattu kaakkoon. Kuva: Antti Bilund.

Osa-alueen 11 sijaitsee muista osa-alueista noin 700 m etelään Pataojan laaksossa. Pataoja virtaa alueen poikki etelästä pohjoiseen. Notkon pohjan suoperäiseltä tasanteelta rinteet nousevat hyvin loivina alueen länsi ja itäreunoille. Maaperä on savista varsinkin alarinteillä. Ylempänä on jonkin verran kiviäkin. Peltö alueella kasvoi inventoinnin aikana nurmea, joten havaintomahdollisuudet olivat huonot. Toisaalta alueen topografiakaan ei ole erityisen suotuisa asuinpaikkajäännöksiä ajatellen.

Tulos

Hankealueilla ei ole aiemmin tunnettuja muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia kohteita. Inventoinnissa dokumentoitiin yksi historiallisen ajan rajamerkki, joka on kiinteä muinaisjäännös (inventointikohde [1 Malmkallio](#)). Kohde sijaitsee aurinkovoimalan suunnitellun alueen ulkopuolella, mutta vain noin 20 m päässä sen rajasta. Muita arkeologisia kohteita ei löytynyt.

3.6.2024

Antti Bilund

Lähteet

- Alanen, T & Kepsu, S. 1989. *Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505.
- Fattenborg, A. 1801. *Charta öfwer Yletkylä Byss Ägor Belägne i Kisko Socken Raseborgs Wästra Härad och Nylands Län*. Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Kansallisarkisto. A38:29/3-5. Verkossa: https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2520762613.
- Fattenborg, H. 1770. *Geometrisk Charta öfver Kyrckobyss Ägor i Kisko Sochn, Raseborgs Wästra Härad och Nyland Län uprättad Åhr 1770*. Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Kansallisarkisto. A38:10/1-10. Verkossa: https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2520723117.
- Fattenborg, H. 1768. *Geometrisk Charta öfver Jyli Byssons Ägor i Nylands Lähn Raseborgs Wästra Härad och Kisko Sochen belägne*. Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Kansallisarkisto. A38:6/1-2. Verkossa: https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2520715059.
- Hammar, A. 1768. *Geometrisk Charta öfver Yletkylä By i Kisko Sochn Raseborgs Wästra Härad och Nylands Län*. Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. Kansallisarkisto. A38:29/1-2. Verkossa: https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2520762193.
- Huurre, M. 1963. *Kiskon inventointikertomus 1963*. Museovirasto.
- Lompola, V. 2003. *Kisko. Arkeologinen perusinventointi 2003*. Turun maakuntamuseo.
- Pitäjänpöytä 1844. 2023 04 la.* -/- - Kisko. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto. Verkossa: https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2384200595.
- SAY. *Suomen asutuksen yleisluettelo -arkisto*. 574 Pohja - Kisko (1540-1559). Kansallisarkisto. Verkossa: https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=1586817604.
- Senaatin kartasto 1872. *Lehdet VII 22 [Kisko] ja VII 23 [Karjalohja]*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto. Verkossa: https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2388161370 ja https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2388161964.

Muinaisjäännökset

1 Salo Malmkallio

Mj-tunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: rajamerkki

Koordin: N 6684769 E 308733 Z 53

Tutkijat: Bilund & Sepänmaa 2024 inventointi

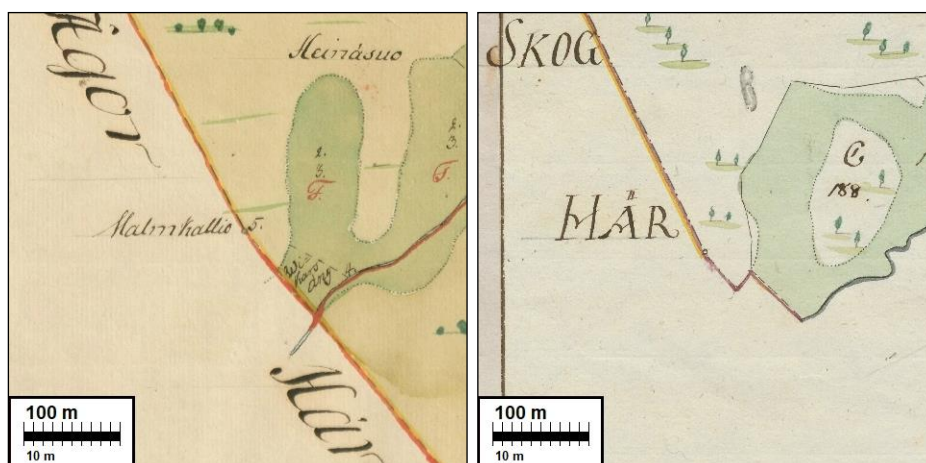
Vaikutus hankkeeseen: Kohde sijaitsee hankealueen rajan lähellä, mutta sen ulkopuolella, noin 20 m päässä rajasta.

Huomiot: **Bilund 2024:** Kohde on entisen Kiskon pitäjän ja kunnan Kirkonkylän ja Ylöt kylän rajalla oleva rajapiste, joka on merkitty ja nimetty jo ainakin isojakokartoissa 1700-luvun lopulla. Myöhemmin Pappila on erotettu Kirkonkylästä erilliseksi maarekisterikyläksi, ja Malmkallio on ollut Pappilan ja Ylöt kylän rajalla. Koska Kirkonkylä ja Ylöt kylä samoin kuin kolmas lähellä Malmkalliota kaakossa ulottuva kylä, Jyly, ovat Suomen asutuksen yleisluettelon (SAY, s. 82, 85, 88) mukaan jo vanhimmissa katavissa asutushistoriallisissa lähteissä 1500-luvun puolivälissä mainittuja kyliä, ovat niiden rajat todennäköisesti määräytyneet jo keskiajalla. Siten tätäkin rajaa tulee pitää ”ikivanhana” kylänrajana, jolla olevat pyykkit ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Malmkallion rajapiste on merkitty nimellä ja numerolla sekä Ylöt kylän isojakokarttaan (Hammar 1768) että Kirkonkylän isojakokarttaan (Fattenborg 1770, isojakoasiakirjoihin kuuluu kartasta kolme versioita vuosilta 1768–1779, mutta Malmkallion rajapisteeseen liittyvä selitys on ensimmäisen kerran vuoden 1770 karttaversiossa). Ylöt kylän kartassa rajapisteenä numero 5 olevasta Malmkalliosta sanotaan, että rajamerkinä on 12 kiveä, jotka on asetettu kaskimaalle 85 kyynärän päähän Heinäsuon niitystä (”Malmkallio som finnas lagd med 12. stycken stenar af handa wercks anseende(?) uppå en svedielands lägenhet 85 alnar ifrån Heinäsuo Äng”). Kirkonkylän isojakokarttaan liittyvässä rajaselityksessä rajapisteestä numero 9 eli Malmkalliosta sanotaan, että paikalla on merkinä 12 kiveä, jotka ovat ilmeisesti kooltaan miehen siirrettäviä (”Malmkallio Rå, som är lagd med 12. stenar af mans bördas storlek”). Muutamia kiviä lisää sanotaan olevan 20 kyynärän pituisen, kaskimaalla sijaitsevan kalliokumpareen eteläpäässä. Isojakokartoissa näkyvä kylänraja on Malmkalliosta luoteeseen vajaan kilometrin päässä olevaan Lammaskallioon ja itäkaakkoon Pataojan taakse on samanlaisena 1900-luvun peruskartoissa. Nykyinen kiinteistöraja seuraa vanhaa kylänrajaa.

Paikka on nyt peltojen keskellä olevassa viljelemättömässä saarekkeessa, joka erottuu ympäristöstään matalana kumpareena. Kumpareen ytimenä on selvästi kallioli, vaikka se onkin lähes kaikkialla ohuen maakerroksen peitossa. Saarekkeessa kasvaa muutamia puita. Tarkastuksessa paikalla havaittiin jonoa asetettuja noin puolen metrin läpimittaisia luonnonkiviä. Neljä kiveä muodostelman keskellä ovat jonkin verran korkeampia ja selvästi tarkoituksella pystyyn asetettuja. Korkein on muodostelman keskellä. Sen itäkaakkopuolella, sinne lähtevän rajalinjan suunnassa noin metrin päässä on yksi korkeampi kivi. Luoteessa on korkeimman kiven

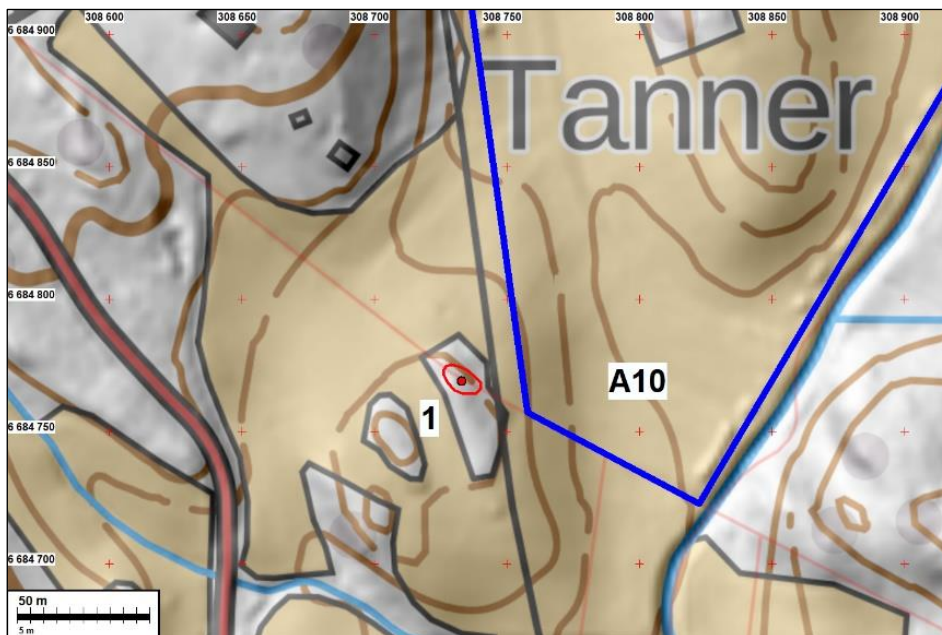
vieressä rinnakkain kaksi korkeampaa kiveä, jotka on ehkä asetettu siten, että luoteeseen lähtevä rajalinja on niiden välistä. Kummankin rajan suunnassa on jonossa pari matalampaa kiveä muutaman metrin matkalla keskustasta ulospäin ja korkeiden kivien ympärillä joitakin kiviä niitä tukemassa. Näihin sisältynevät isojakokartan selostuksessa mainitut 12 kiveä. Kivistä ei löytynyt merkintöjä. Paikalta ei löytynyt mitään uudemman mallista rajamerkkiä. Silmämääräisesti arvioiden (esimerkiksi ilmakuvissa näkyvien puiden perusteella) vanhan rajamerkin korkein kivi saattaa olla nykyisestä kiinteistörajapisteestä pari metriä itään.

Vasemmalla: Malmkallion rajapaikka Kirkonkylän ja Ylöt kylän rajalla Ylöt kylän vanhemmalla isojakokartalla (Hammar 1768). Rajapiste on nimetty ja merkitty numerolla 5. Rajapaikan kaakkoispuolella lounaasta koilliseen virtaavan Pataojan varrella on Kirkonkylän Viikarin talon niittypalsta, joka on rajattu katkoviivilla. Kaistale metsämaata Pataojan kaakkoispuolella on tässä kartassa Ylöt kylän maaksi. **Oikealla:** Malmkallion rajapaikka Ylöt kylän uudemmalla isojakokartalla (Fattenborg 1801). Rajapiste on merkitty, mutta ei nimetty eikä merkitty numerolla. Kartassa ja asiakirjoissa ei ole muutenkaan käsitelty Ylöt kylän rajapisteitä naapurikyliä vastaan. Malmkalliosta kaakkoon raja on piirretty eri lailla kuin vuoden 1768 Ylöt kylän kartassa. Ilmeisesti ajatuksena on ollut jättää edellä mainittu Viikarin niittypalsta Ylöt kylän rajan ulkopuolelle. Tässä kartassa Pataojan kaakkoispuolella ollut metsäkaistale ei enää ole Ylöt kylän maata, vaan Ylöt kylän ja Jylyn rajana on Pataoja.

Vasemmalla: Malmkallion rajapaikka Kiskon Kirkonkylän isojakokartalla (Fattenborg 1770). Rajapiste on nimetty ja merkitty numerolla 9. Raja on piirretty samalla lailla kuin Ylöt kylän vanhemmassa isojakokartassa (Hammar 1768). Kirkonkylän niittypalsta ulottuu Pataojan laaksossa vähän suoran metsärajan yli Ylöt kylän puolelle. Pohjoinen on kartassa vasemmalla ylhäällä. **Oikealla:** Malmkallion rajapaikka Jylyn isojakokartalla (Fattenborg 1768). Rajapiste on merkitty ja nimetty, mutta ei merkitty numerolla. Malmkallio on Kirkonkylän ja Ylöt kylän rajalla, jota on piirretty karttaan Malmkallioon asti. Edellä mainittujen kylien ja Jylyn yhteinen rajapiste on kartan ulkopuolella oikealla. Pohjoinen on kartassa vasemmalla ylhäällä.

Historiallisen ajan rajamerkki Malmkallio (inventointikohde 1), joka on kiinteä muinaisjäänös, on merkitty punaisella pallolla. Muinaisjäänöksen raja, joka sisältää rajamerkkiin liittyvät mahdolliset viisarikivet, on merkitty punaisella viivalla. Hankealue (osa-alue, jolla tässä raportissa on tunnuksena A10) on rajattu sinisellä viivalla. Pohjakarttana on peruskartta, johon on lisätty rinnevarjoste ja nykyiset kiinteistörajat (himmeä punainen viiva).

Vasemmalla: Malmkallion rajapiste kuvattuna itäkaakosta tulevan rajan suunnasta. Raja kääntyy hieman enemmän oikealle eli luoteeseen taustalla pellolla näkyvän ojan suuntaan korkeimman kiven tienoilta. Kuvattu länsiluoteeseen. **Oikealla:** Malmkallion rajamerkin keskeisen osan muodostaa jono pystyyn asetettuja luonnonkiviä, joista korkeimmat kolme ovat jonon länsiluoteispäässä. Taustalla näkyy Tannerin talon rakennuksia. Kuvattu luoteeseen. Kuvat: Antti Bilund.

Vasemmalla: Malmkallion rajamerkin korkeimmat pystykivet Vasemmalla näkyy kaksi sammalen peittämää matalampaa kiveä, jotka ehkä osoittavat luoteeseen lähtevän rajalinjan suuntaa. Kuvattu pohjoiseen.

Oikealla: Malmkallion rajamerkin korkeimmat pystykivet. Kuvattu lounaaseen. Kuvat: Antti Bilund.

Vasemmalla: Malmkallion rajamerkin korkeimmat pystykivet ovat etualalla. Niiden takana on jonossa muutamia pienempiä kiviä. Kuvattu kaakkoon. **Oikealla:** Kaakkoon lähtevällä rajalinjalla, muutaman metrin erillään rajamerkin keskellä oleviin kiviin liittyvästä kivijonosta, mutta sen jatkeella, on jonossa muutamia pienempiä kiviä. Nämä saattavat olla Kirkonkylän isojakokartan (Fattenborg 1770) selostuksessa rajamerkin 12 kiven lisänä mainitut muutamat kivet 20 kyynärän pituisen kalliokumpareen eteläosassa ("somliga något mera på södra ändan af 20 alnar lång bergpall"). Kuvattu etelään. Kuvat: Antti Bilund.

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 19 pages before this page
Dokumentet inneholder 19 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 19 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 19 sider før denne side

Detta dokument innehåller 19 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende